

Rózsa György: Magyar történetábrázolás a 17. században Bp. 1973. Akadémiai K. 188 l. + 128 mell.

A tárgya szerint művészettörténeti mű szerzője a bevezetésben megmondja, hogy műalkotásokat, „történelmi kompozíciókat mint a keletkezés kora történetfelfogásának kifejeződését” kíván vizsgálni. A bemutatott emlékeket művészettörténeti kategóriák, műfajok szerint csoportosítja: „E műfajokat a szoros értelemben vett történeti eseményábrázolások mellett többek között a történeti portréban, az emlékműben, az apoteózisban és a világi allegóriában határozhatjuk meg.” Az ilyen célkitűzéssel induló könyv három fejezetében a XVII. századi történelmi ábrázolás három műfajának hazai emlékeit ismerjük meg.

Az első fejezet tárgya a történeti képmás, portré, amelynek nevezetes példája Nádasdy Ferenc országbíró költségével 1664-ben Nürnbergben megjelent *Mausoleum* rézmetszetű királyképei. — A második „a barokk világi apoteózis” műfajának egy elpusztult magyarországi emléket, a pozsonyi vár II. Ferdinánd életét megörökítő, eszményítő mennyezetképeit rekonstruálja Marquard Herrgott történeti munkája (*Pinacotheca principum Austriae*) nyomán. Ez a mű, amely a Habsburg-ház ikonográfiáját mutatja be gazdag metszetekkel, idáig elkerülte a kutatók figyelmét. Rózsa György érdeme, hogy a XVII—XVIII. századi külföldi utazók, főleg pedig Bél Mátyás részletes leírásából (*Notitiae Hungariae novae* II.) ismert nevezetes freskókról most már többet is tudhatunk. — A harmadik fejezetben a történeti eseményábrázolások talán legszebb hazai példáját, a sárvári várkastély lovagtermének a tizenöt-éves török háború eseményeit ábrázoló mennyezetképeit ismerjük meg.

Az egyes fejezeteket függelék részek kísérik. Közülük az *Appendix 1. a Mausoleum* szövegét közli, és szövegpárhuzamok bemutatásával bizonyítja, hogy szerzője Nicolaus Avancinus, a magyar vonatkozásaiban is nagy hatású jezsuita barokk író volt. Az *Appendix 2. a Mausoleum* rézmetszeteinek kritikai jegyzékét, az *Appendix 3. pedig* azoknak freskókon, táblaképeken, rajzokon, grafikában, épület- és kispasztikában való utóéletét vázolja. (Úgy látjuk, hogy ezt a kérdéskört a XVIII. századi, sőt még a reformkor könyvillusztrációinak vizsgálatára is hasznosan lehetne kiterjeszteni.) A második fejezethez tartozó egyetlen függelék, az *Appendix 4. M. Herrgott* művéből a pozsonyi mennyezetképek leírását adja. A harmadik fejezet után az *Appendix 5. pedig* „Nádasdy Ferenc és a művészet” címmel már kevésbé adatközlő jellegű, és akár önálló fejezet tárgya is lehetett volna. (Sajnos, az egyébként igen gondo-

san és nagy utánjárással megírt műnek áttekinthetőségét a függelék-részek kissé zavarják. Véleményünk szerint ezeket a fő fejezetekbe részben be lehetett volna dolgozni, részben pedig a mű végén közölni.)

Külön ki kell emelnünk Rózsa György munkájának hangsúlyozottan jelentős és fontos részét, az igen gazdag (226 reprodukciót tartalmazó) és szép kivitellű illusztrációs anyagot, amely növeli e mű használhatóságát.

Az elmondottakból is kitűnik, hogy e művészettörténeti szempontú könyvben ismételtelen előtérbe kerülnek művelődés-, irodalom- vagy akár kiadástörténeti problémák is. Olyankor mellékesen bukkannak fel nevek (ezek észrevételét egy névmutató előnyösen segíthette volna). Így például Guillaume de Lamormainié, II. Ferdinánd befolyásos udvari jezsuitájáé, akinek magyar kapcsolatait, többek között Pázmánnyal és a nagyszombati jezsuitákkal alig ismerjük. E helyen csupán példaként említjük Rózsa könyvének egy irodalomtörténeti szempontból nem kevésbé tanulságos részletét, a *Mausoleum* rézmetszeteinek eredetére vonatkozó megfigyeléseket, amelyek joggal keltették fel a kapcsolódó kutatási területek művelőinek érdeklődését. Először Klaniczay Tibor hívta fel a figyelmet e metszeteknek Perger Illés magyar történeti írásműveire való összefüggésére (*Művészettörténeti Értesítő* 1972, 144–145). Utána a magyar könyvnyomtatás ötszáz évét ünneplő közszegi tudományos ülészek idején, amikor Rózsa könyve már készen volt, sikerült leváltári adatokkal bemutatni, hogy Perger történeti műve számára a könyvkiadással is foglalkozó Ferenczffy Lőrinc királyi titkár készítette a rézmetszeteket (*Magyar Könyvszemle* 1973, 384). Azóta azonban már azt is tudjuk, hogy a lemezek 1615-ben alighanem már készen voltak, mert ekkor kért Ferenczffy pénzbeli támogatást a nyomtatáshoz Bathány Ferenc től „pro edendo libro Iconum Regum Hungariae, minthogy immáran az kinyomtatásra igyekszem és az több szükség majori ex parte készek”. E kiadványból azonban évek múltán, 1632-ben is csak a címlap, és a bevezetőszöveg két lapnyi próbanyomata, valamint a képek levonata készült el. Ez került Ferenczffy hagyatékából 1640 után a pozsonyi jezsuitákhoz, tőlük 1659-ben Nádasdy Ferenchez, majd ennek vagyona konfiskálásával a császári könyvtárba. Ma a bécsi Albertina gyűjteményében őrzik.

Holl Béla

Nagy Miklós: Jókai Mór. Bp. 1975. Szépirodalmi K. 266 l. (Arcok és vallomások)

Dicséretes feladatvállalással indult ez a sorozat. Jelentős magyar alkotókról igyekszik portrét festeni, a legújabb kutatások és